

Aanbevelingen

- Integreer dierenwelzijn consistent in alle overheidsinstrumenten, -programma's en -informatiekanalen. In veel gevallen gaat het om 'laaghangend fruit', in andere gevallen zal een meer substantiële inspanning noodzakelijk zijn.
- Beoordeel Nederlandse bedrijven veel strenger op dierenwelzijn. Zeker voor grotere bedrijven kan steun voorwaardelijk worden gemaakt op een adequaat en publiek beschikbaar dierenwelzijnsbeleid en due diligence-procedure. Als eerste stap, zal dit eruit moeten bestaan dat bedrijven die bijdragen aan projecten met dierenwelzijnsstandaarden beneden wat in de EU wettelijk is vereist, worden uitgesloten van steun. Maar vervolgstappen zijn noodzakelijk. En uiteraard kan de overheid deze bedrijven wel helpen hun dierenwelzijnsbeleid en due diligence op orde te krijgen.
- Beoordeel aanvragen voor projecten kritischer en alerter om bevoordeling van de aanvrager te voorkomen. De discretionaire ruimte van RVO, ADSB en FMO staan een veel stringentere due diligence qua dierenwelzijn toe. Het mobiliseren van interne en externe expertise is hierbij belangrijk.
- Monitor en evalueer dierenwelzijnsimpact gedegen, bijvoorbeeld door gebruik te maken van de beoordelingsprotocollen van Welfare Quality® en de ISO technische specificatie 34700.
- Bestraf niet-naleving. Het niet naleven dient te leiden tot uitsluiting bij volgende aanvragen, tenzij SMART en publiek beschikbare actieplannen beschikbaar zijn om de situatie te verhelpen, bedrijven over de voortgang daarvan rapporteren en deze door een onafhankelijke inspectie wordt geverifieerd.
- Zorg voor betere transparantie en betrokkenheid van belanghebbenden op het vlak van dierenwelzijn.
- Hanteer hogere dierenwelzijnsstandaarden. Als het de Nederlandse regering menens is dierenwelzijn internationaal te verbeteren en een wereldwijde koploper te worden in duurzame landbouw, dan moeten er hogere dierenwelzijnsstandaarden gelden bij het verstrekken van overheidssteun.
- Overtuig andere landen, intergouvernementele organisaties en internationale financiële instellingen dat zij hogere dierenwelzijnsstandaarden dienen te hanteren en betere, striktere due diligence-procedures.

Credits foto voor- en achterpagina: Jo-Anne McArthur/We Animals

Exporteurs van ellende

Hoe de Nederlandse overheid dierenleed in het buitenland bevordert

In het regeerakkoord 'Vertrouwen in de toekomst' (oktober 2017) stelt het kabinet Rutte III te streven naar het internationaal verbeteren van dierenwelzijn. Dat is hard nodig, met name als het aankomt op dieren in de industriële veehouderij. Ongeveer twee derde van de meer dan zeventig miljard dieren die elk jaar wereldwijd worden gehouden voor menselijk voedsel zit opgesloten in industriële systemen die hun natuurlijke gedrag ernstig inperken en vaak chronische stress, verveling en ongerief veroorzaken. Dit aantal zal naar verwachting nog verder oplopen. Een belangrijke manier waarop de Nederlandse regering haar invloed kan aanwenden om dierenwelzijn internationaal te bevorderen is via Nederlandse bedrijven die goederen en diensten leveren aan het buitenland.

Veel Nederlandse bedrijven dragen bij aan de ontwikkeling van de industriële productie van dieren in het buitenland, waaronder in Rusland, Oekraïne, Kazachstan, Turkije, Thailand en China. Zij leveren een scala aan systemen voor opsluiting, ventilatie, drinkvoorziening, opfok en mestafvoer, monitoring software, slachtapparatuur, broedmachines en zelfs complete stalhuisvestingen. Daarnaast verschaffen ze veevoer, diergeneeskundige middelen, genetica of zelfs levende dieren. Al deze middelen zouden beter dierenwelzijn kunnen bevorderen – en soms doen ze dat ook. In veel gevallen stimuleren ze echter geen beter dierenwelzijn, maar dragen ze juist bij aan systemen met slecht dierenwelzijn – die niet zelden tegenwoordig illegaal zijn in de EU en Nederland. Kort gezegd, in deze gevallen dragen Nederlandse bedrijven willens en wetens bij aan het wereldwijde lijden van dieren. Dat is niet acceptabel.

Maar het is nog erger. Want de Nederlandse overheid is medeplichtig aan deze verbreiding van dierenleed. Ze is zeer ijverig in het helpen en ondersteunen van Nederlandse export en investeringen. Er is een hele reeks van diensten die de Nederlandse Staat ter beschikking stelt aan ondernemers die wereldwijd zaken doen. Deze omvatten onder meer handelsmissies, het verstrekken van informatie en assistentie via ambassades en Business Support Offices, het geven van richtsnoeren voor bestuur en rapportage, het sponsoren van handelsbeurzen, het leveren van projectfinanciering, onderzoekssubsidies en exportkredietverzekeringen. Al deze vormen van ondersteuning brengen een zekere mate van verantwoordelijkheid en invloed met zich mee die de overheid kan gebruiken om het gedrag van bedrijven in diervriendelijke richting te sturen. Direct, maar ook indirect als lid van de EU, de Europese Bank voor Reconstructie en Ontwikkeling, de International Finance Corporation, de OESO en de VN. Tot dusverre faalt de overheid veelal om dit te bewerkstelligen. Naar alle waarschijnlijkheid heeft ze gedurende het Kabinet Rutte II

(2012-2017) tientallen bedrijven ondersteund die bijdragen aan projecten met laag dierenwelzijn, waaronder ook tientallen bedrijven die leveren aan projecten waarvan de dierenwelzijnsstandaarden lager zijn dan die van de Nederlandse en Europese regelgeving.

World Animal Protection heeft een enquête gehouden onder toeleveringsbedrijven en onderzoek gedaan naar het bedrijfsleveninstrumentarium van de overheid. De resultaten daarvan zijn te vinden in het rapport *Merchants of misery. How the Dutch State supports animal suffering abroad*.

Dit rapport wijst uit dat:

1. Nederlandse toeleveringsbedrijven een belangrijke rol spelen in de verbreiding van de industriële veehouderij wereldwijd, waarmee zij de levens beïnvloeden van honderden miljoenen dieren.

De meeste Nederlandse bedrijven die leveren aan industriële veehouderij internationaal hebben geen dierenwelzijnsbeleid – en als ze dat wel hebben, is dat vaak beneden het peil van Nederlandse/Europese wetgeving, onvoldoende vanuit een MVO-perspectief en niet publiek toegankelijk.

Het gevolg is dat Nederlandse bedrijven onder meer bijdragen aan:

- de productie van leghennen en vleeskippen in kooihuisvesting;
- het gebruik van snelgroeiende vleeskippenrassen;
- het houden van veel dieren op een klein oppervlakte;
- het houden van zeugen in lig- en kraamboxen;
- het houden van dieren in kale omgevingen zonder (adequate) verrijking;
- het houden van dieren zonder (adequaate) daglicht.

Foto volgende pagina: Kale kooihuisvesting geleverd door een Nederlands bedrijf. Vleeskippen in kooien hebben zeer weinig bewegingsruimte. Op dit bedrijf zaten 130 kippen in een kooi. Het systeem wordt gepromoot met de aanbeveling dat het een 'maximale bezettingsgraad' toestaat, maar het maakt natuurlijk gedrag van de dieren onmogelijk. Credits: World Animal Protection.

2. Tot nu toe dierenwelzijn geen prioriteit is en niet consistent geïntegreerd in procedures voor overheidsondersteuning.

- a. In sommige instrumenten en programma's is dierenwelzijn **geheel afwezig**.
- b. In andere programma's is dierenwelzijn **tot op wisselende hoogte geïntegreerd**. Als dierenwelzijn is opgenomen in programma's van overheidssteun is dit:
  - i. **Overal inadequaate** om te voorkomen dat bedrijven steun krijgen die bijdragen aan systemen met een laag dierenwelzijnsniveau. Ten gevolge daarvan steunt de Nederlandse overheid ook bedrijven die bijdragen aan dierlijke productie beneden Europese en/of Nederlandse dierenwelzijnsnormen.
  - ii. **Vaak inadequaate** om steun te voorkomen aan projecten met een laag dierenwelzijnsniveau en/of buitenlandse bedrijven die niet voldoen aan Nederlandse/Europese dierenwelzijnsnormen. In verschillende gevallen werd diergezondheid gelijkgesteld met dierenwelzijn, terwijl onderscheiden dierenwelzijnsaspecten feitelijk ontbraken.
  - iii. **In sommige gevallen effectief** om projecten bij te sturen naar beter welzijn. In sommige andere gevallen werd beter dierenwelzijn gesteund, wat voor positieve effecten rondom kan zorgen.

3. De dierenwelzijnsstandaarden die de overheid gebruikt vaak laag zijn en soms inconsistent. Ten aanzien van de OESO-richtlijnen voor multinationale

bedrijven verzuimd de overheid goed gebruik te maken van het OESO-FAO-richtsnoer voor verantwoordelijke agrarische toeleveringsketens, die zijn opgesteld om bedrijven te helpen de OESO-richtlijnen in acht te nemen in de agrarische sector.

- 4. Aanvragen voornamelijk beoordeeld worden op grond van de informatie aangeleverd door de aanvragers.** Daarmee lopen beoordelingen een grote kans bevooroordeeld te zijn ten faveure van de aanvrager en ten nadele van dierenwelzijn.
- 5. Dierenwelzijnsmonitoring ontbreekt of niet grondig is.** In sommige programma's is van monitoring sprake, in andere slechts reactief, in weer andere niet. Bovendien vergt dierenwelzijnsmonitoring gespecialiseerde expertise, dat maakt dat ze de kans loopt onvoldoende te gebeuren en onevenredig gericht is op diergezondheid.
- 6. In de overheidsinstrumenten en -programma's verwijzingen ontbreken naar het consulteren van belanghebbenden op het vlak van dierenwelzijn.** Dit ondanks dat consultatie van belanghebbenden een belangrijk onderdeel vormt van maatschappelijk verantwoord ondernemen.
- 7. Transparantie bij overheidssteun gebrekkig is.** Zelfs met een beroep op de Wet openbaarheid van bestuur is het lastig om aan informatie te komen, laat staan deze te verifiëren. Dit transparantiegebrek roept vragen op over de verantwoording ten aanzien van de Tweede Kamer.

